

Haltuura iidne kunst? Või lihtsalt küündimatus?

Estonia säästulavastus „Kuu on päike” jääb rahvusooperile seatud mõttelisest kvaliteedistandardist valgusaastate kaugusele nii muusikalisest, dramaturgilisest, lavastuslikust kui ka esituslikust aspektist.

Alvar Loog

Argipäev kapitalistlikus ühiskonnas on karm ka neile institutsioonidele, kel pealtnäha sotsiaalse tegelikkuse ning käimasoleva XXI sajandiga suurt midagi pistmist ei ole. Näiteks meie rahvusooperile. Ka Estonial on kohustus teenida omatulu ning teenindada oma püsi-auditooriumi (ehk väljaarenenud „klassikalise” maitsega hiliskesk- ja pensionieas muusikasõprade) kõrval ühtlasi noori ja väga noori inimesi, kelle vajadust muusikateatri järele ei saa katta ooperi, opereti ja balleti XIX sajandist pärit standardrepertuaari igavese taastulemisega.

Kuid mida pakkuda akadeemilise õhkkonnaga ooperimajas eelkõige arvutimängude, tele-show'de, Hollywoodi filmikunsti ja moodsa popmuusika peal üles kasvanud noortele inimestele, kelle hulgast peaks tulevikus sirguma meie rahvusooperi homme püsipublik? Kas või kui palju võib – või koguni tuleb – neid alahinnata?

Ka teised samas olukorras teatrid on viimasel ajal leidnud, et muusikal tundub toimiv ja turvaline lahendus – seda vahest noored ikka vaatama ja kuulama tulevad. Nuku- ja noorsooteatri „Libahunti” ja Estonia „Mees La Manchast” olen jõudnud ise avalikult kiruda; eri põhjustel ei rahuldanud mind subjektiivselt eriti ka VAT-teatri „Black Rider”, NO99 „Katuselt” ja nukuteatri „Kevadine ärkamine”. Kuid Estonia värske rokkmuusikalavastus „Kuu on päike”, mis vaevleb igast otsast ideepuuduses ning kannab otsaeselt suurt säästumärki, on täiesti uus tase igasuguse taseme puudumises. See jääb rahvusooperile seatud mõttelisest kvaliteedistandardist valgusaastate kaugusele nii muusikalisest, dramaturgilisest, lavastuslikust kui ka esituslikust aspektist.

Töö tellija materjalist

taastootev lugu räägib noorest õrna hingega muusikust, keda „karm” meelelahutusmaailm julmalt ära kasutab. Alguses läheb noormehe staarisaatesse ja kui seal koostöövõimalust pakutakse, siis avaldab hoopis soovi üksi „poetaga pilli tinistada”, ent kirjutab millegipärast siiski lepingule alla. Töö käigus aga selgub, et produtsendid on südamedtud: kirjutavad tegevuskava ja repertuaari ette ning sunnivad esinema, kuid ei maksa palka ega mõista geeniuside idealistlikke püüdlusi ja kunstnikuhinge. Ja nii peaaegu kümme aastat, ilma et peategelane leiaks võimaluse sunnitööks kujunenud karjäärile lõpp teha ja kalale sõita, kuhu tema suur süda teda tegelikult kutsub! Sellel õpetliku sisuga lool on topeltraagiline lõpp, milles produtsendid võtavad väärkoheldud geeniuselt viimase kurvastuseks võimaluse olla edaspidi ekspluateeritud, valides endale uue ohvri. Näidendi dialoog on nii õhuke, et sellega võrreldes tunduvad ladina-ameerika seebiseriaalid Dostojevski kirjutatud.

Kooliteatri tase

Esietendusel kestis „Kuu on päike” kokku 52 minutit: kaheksa laulu kõrval jäi loo edastamiseks ning karakterite arendamiseks täpselt 25 minutit. Tulemus mõjus kui *fast forward*'i funktsiooniga videofilmi vaatamine, kus psühholoogilist sügavust samapalju kui mõnes mininarratiiviga pesupulbrireklaamis. Kasutatud muusika ei hakanud, hoolimata mõnest uuest arranžeringust, minu silmis dramaturgilises liinis tööle, ei haakunud situatsioonide ning karakteritega, vaid mõjus kui toidupoes ja taksos oksendamiseni kuulnud raadio *playlist*'i toomine teatrilavale.

Bänd (muusikaline juht **Feliks Kütt**) oli hea, kuid lavastuse tempot laastas asjaolu, et laulud – mille sõnades oli häirivalt palju plakatlilikku didaktikat – esitati kogu pikkuses, kohati

kus tase igasuguse taseme püüdmises. See jääb rahvusoperile seatud mõttelisest kvaliteedistandardist valgusaastate kaugusele nii muusikalisest, dramaturgilisest, lavastuslikust kui ka esituslikust aspektist.

Töö tellija materjalist

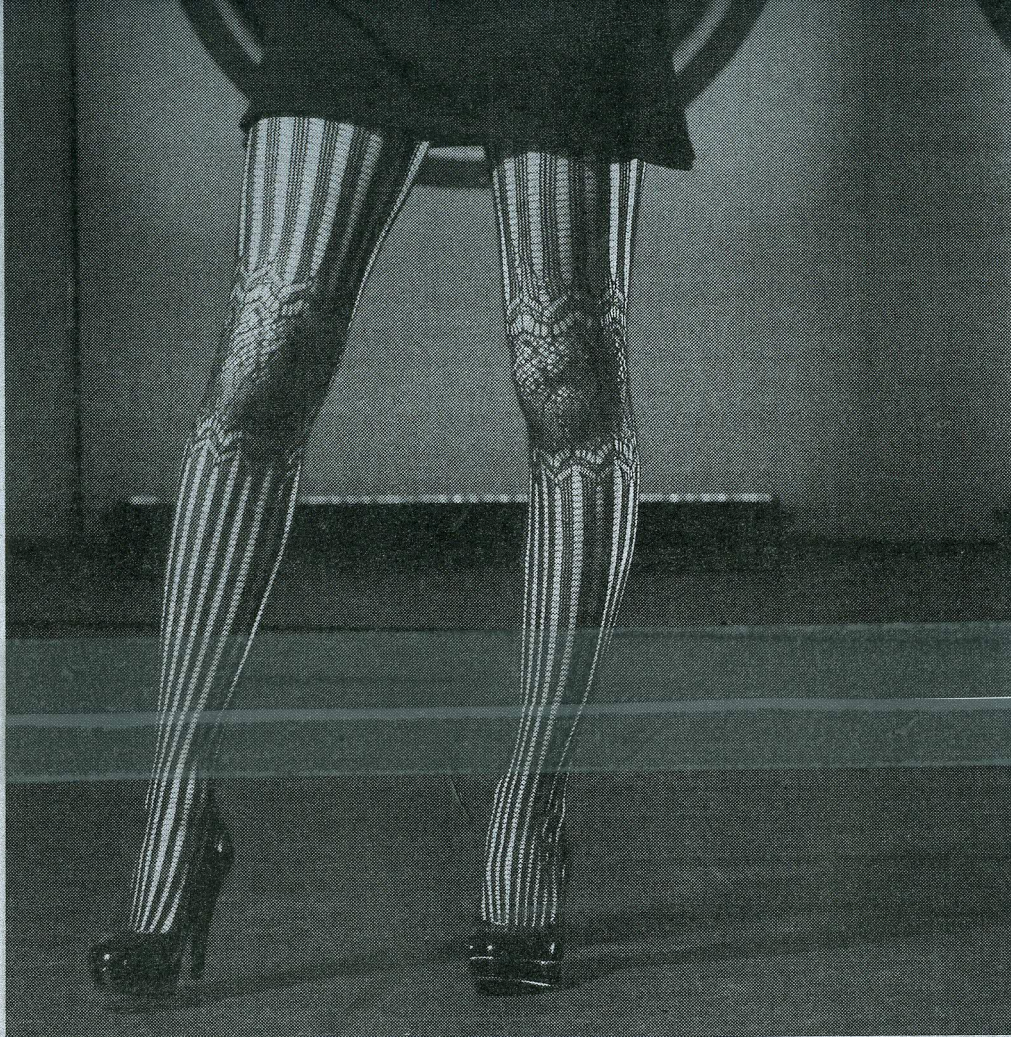
Selle muusikalavastuse sünnilugu on kurb, ent õpetlik. Kuna Estonia ei suutnud või soovinud uut originaalteost tellida, sünnitati see ise sisuliselt eimillestki. Kõigepealt astuti Tallinna linnavalitsuse stiilis samm, mis oli ühteaegu samavõrd meeleheitlik kui idealistlik, samapalju populistlik kui pragmaatiline. Nimelt korraldas rahvusoper oma Facebooki-lehel küsitluse saamaks teada, millise kohaliku artisti muusikat noored teatrilavalt eelkõige kuulda sooviks. Soovikontsert seega, töö tellija materjalist.

Küsitluse võitis mõneti ettearvatavalt **Tanel Padar & The Sun**. Kuid selle asemel et pakkuda bändile võimalus kirjutada koostöös libretistiga spetsiaalselt teatrilavale ning konkreetseesse dramaturgilisse konteksti mõeldud muusika, valis teater ansambli juba olemasolevast loomingust vaid taie endale teada põhusei need lood, millele oli sõnad teinud **Aapo Ilves** (ülejäanud oleks autorikaitse tõttu kallimad tulnud?). Laulud pandi nende sõnalist sisu silmas pidades järjekorda ning siis kirjutas Ilves ise neile näitemängu vahele.

Samal moodsa taaskasutuse printsiibil on alates ABBA-poiste „Mamma mia'st” maailmas viimasel ajal päris palju muusikateatrit toodetud. Hoolimata inimeste peal raadioeetris ja tantsusaalides lugematuid kordi katsetatud ning seega justkui sissetöötatud muusikast – või koguni just seetõttu!? – tuleb ka sellise taktika korral õnnestumise nimel enne pikalt tööd teha: kirjutada töötav dramaturgia, otsida visuaalsed lahendused, leida artistlikud esitajad jne. Ning koostada eelarve, sest glamuur ei tule tasuta. Estonia „Kuu on päike” oleks aga valminud justkui nädalaga ja põlve otsas; kui tegemiseks kulus rohkem aega ja raha, siis tulemust arvestades oli see maksimaksja raha vastutustundetu raiskamine.

Triviaalsus kuubis

Lavastaja ja peaosatäitja **Juss Haasma** sõnas Eesti Rahvusringhäälingule enne esietendust: „Rokkmuusikal kui selline on võib-olla avastamata maa. Meil on ta selline tunniajane söu,

Naispeaosas üles astunud **Rosanna Lintsi** vokaalne võimekus päästis kaks laulu ning säärejooks ühe stseeni, kuid esitatavat lugu see ikkagi lähemale ei toonud. TAIRO LUTTER/ÖL/SCANPIX

mis on „Raudmehe” järg. Ma arvan, et siit hakkab see rokkmuusikal, rokkooper kõik välja kasvama”. Tartu Uue Teatri „Raudmees”, mida ma ise siinsetel veergudel aasta tagasi hoopis teistel (ja palju subjektiivsematel) põhjustel natuke rapsisin, mõjub Estonia uuslavastusega võrreldes igas mõeldavas mõttes kui ookeaniaurik kalapaadi kõrval. „Kuu on päike” on mitte väga noore, vaid väga-väga vaese mehe „Raudmees”.

Selles on Juss Haasmal õigus, et rokkmuusikal on võib-olla veel pisut avastamata maa, s.t selle tegelik potentsiaal pole hoolimata mitmekümneaastasest ajaloost veel täielikult realiseeritud. Kuid on ka selge, et viimaks

rokkmuusikal kui nähtust uuele kvalitatiivsele tasemele tuleb selle ülimalt nõudliku žanri nõudmisi täita maksimumilähedaselt. Toimiv rokkmuusikal eeldab lisaks detsibellidele veel noorusliku energiaga põnevat dramaturgiat, mida muusika igas elemendis toetab, sõnalisi ja muusikalisi karaktereid, nende artistlikku esitamist, visuaalse ja koreograafilise mõõtmega dünaamilist lavastust jne. Kõigi nende nõudmiste foonil mõjub kõiges ülimalt kammerlik „Kuu on päike” kui alatoidetud alasti inimene kulturismivõistluste laval.

Aapo Ilvese dramaturgia on nagu skelett, millel pole mingit liha. Kõiges täiesti pealiskaudne, ettearvatav ning üksnes stereotüüp

ning karakteritega, vaid mõjus kui toidupoes ja taksos oksendamiseni kuulnud raadio *playlist*'i toomine teatrilavale.

Bänd (muusikaline juht **Feliks Kütt**) oli hea, kuid lavastuse tempot laastase asjaolu, et laulud – mille sõnades oli häirivalt palju plakatlikku didaktikat – esitati kogu pikkuses, kohati koguni pikkade *outró*'dega, kus pillimehed end soleerima unustasid. Laulude ajal polnud saalis mitte rokikontserdi, vaid pigem karaokebaari meeleolu; parematel momentidel tuli meelde „Eesti otsib superstaari”, kus samuti inimesed laulavad lugusid, mis enamjaolt nende hääle ja natuuriga ei sobi ning millega nii neil endil kui ka esitamiskontekstil puudub igasugune orgaaniline seos.

Juss Haasma ei suutnud peategelase karakterit elustada, kuid teksti dramaturgilist nõrkust arvestades poleks sellega ilmselt hakkama saanud ka Tanel Padar ise või keegi kolmas. Naispeaosas üles astunud **Rosanna Lintsi** vokaalne võimekus päästis minu silmis kaks laulu ning säärejooks ühe stseeni, kuid esitatavat lugu see ikkagi lähemale ei toonud. Aare Saali, Kadri Kipper ja Kati Jaanimäe kehastatud tegelaskujud jäid niivõrd episoodilisteks, et pole paar päeva pärast nähtud etendust enam isegi meeles.

Lavastus on dramaturgiale väärilise partnerina idee vaene ja ilmetu ega moodusta mingit esteetilist või kontseptuaalset tervikut, näitejuhi töö on piirdunud pelgalt misanastseenide paikapanemisega. Laulude ajal ei toimu laval rohkemat kui tavalisel kontserdil, mingist koreograafiast pole juttugi. Lavastusel puudub kujundus, kui selleks mitte pidada bändimeeste poodiume. Kiita võib valguskunstnik **Rasmus Rembelit**, kes on Estonia pööningusaali tehnilistest võimalustest loovalt maksimumi võtnud. Eraldi tuleks ära märkida ka rahvusoperi turundusosakonna inimeste töö: jääb üle vaid kahetsevalt nentida, et lavastusele enesele polnud tulemuse järgi kulutatud kolmandikkugi sellest energiast ning loovusest, mis meisterlikult läbi mõeldud ja viidud reklaamikampaania ning stiilse kavalehe tegemiseks.

Olen ise olnud kooliteatrite konkursi žüriis ja võin kinnitada, et selline lavastus üldjuhul kuhugi edasi ei pääse, auhindade võitmisest rääkimata. Noortele isetegevuslastele oleks see tänuväärne ja igati tervitatav enesearendus, rahvusoperile on see kunstiline kätastroof. Olgugi et majanduslik triumf.